

”Alkolåset” – effektiv teknik mot trafikskador

En teknik som i USA visat sig vara effektiv i förebyggandet av alkoholrelaterade trafikskador är det s k alkolåset, en konstruktion där motorn startas med hjälp av ett andningsprov som visar att föraren inte har alkohol i blodet. I Sverige förväntas riksdagen nu ställa sig positiv till en proposition där alkolåset finns med som medel till prevention och rehabilitering.

Rattfylleri svarade för en dryg femtedel av dödsfallen bland de bilförare som omkom i Sverige under 1990-talets första år. Andelen var dubbelt så stor i s k singelolyckor [H Laurell, Borlänge, pers medd, 1997]. Recidiv i rattfylleri är synnerligen vanliga bland dem som förorsakar alkoholrelaterade trafikskador, deras andel är ca 30 procent av de påverkade förarna.

I Norden är det emellertid inte vanligt att köra bil alkoholpåverkad – mellan 0,1 och 0,4 procent av bilförare, undersökta vid rutinkontroller, är alkoholpåverkade i otillåten omfattning. Kontroller företagna under nätterna ger lite större andel än kontroller på dagtid. I USA och Kanada, som exempel på andra högt industrialiserade och starkt trafikerade länder, är förhållandet väsentligt värre. Där är andelen alkoholpåverkade förare i trafiken cirka tio gånger större.

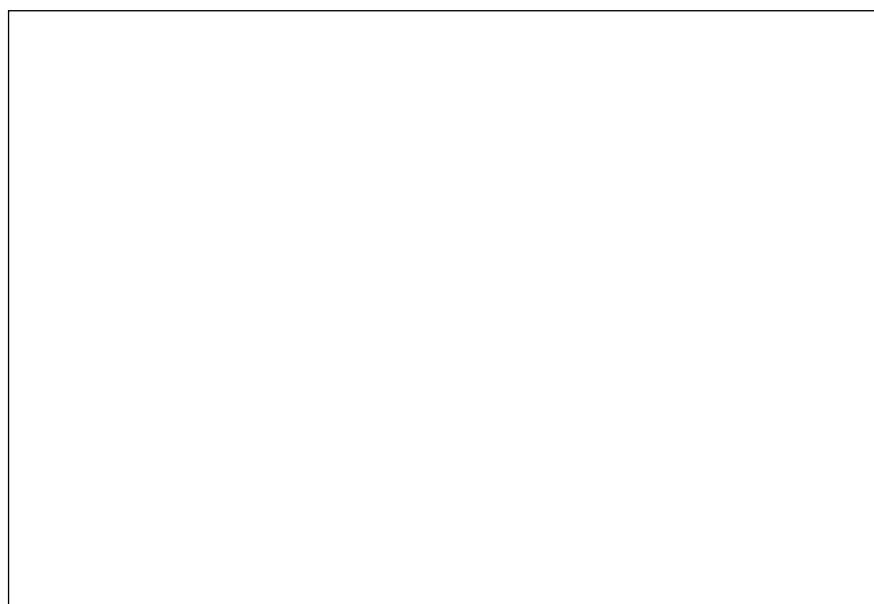
Motorn startas med ett andningsprov

För att effektivisera åtgärder syftande till att reducera alkoholrelaterade trafikskador med särskild tanke på dem som får recidiv, vilka till betydande del får bedömas som speciellt svårövertygade om önskvärdheten i en förändrad

Författare

JAN THORSON

med dr, överläkare, f d professor i skadeforskning, vid RFV-sjukhuset i Nynäshamn och Folkhälsoinstitutet.

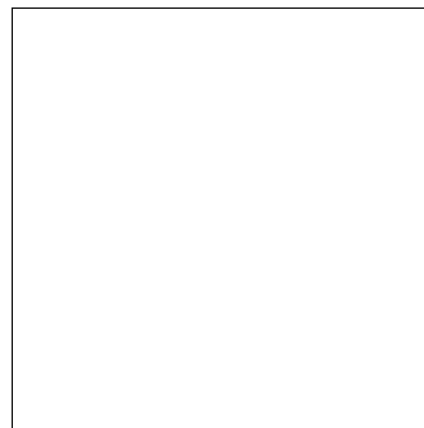
Figur 1 A...Användning av alkolås i praktiken.

livsstil, präglad av mer hänsyn och självbevarelse, bör alternativa åtgärder till information m m prövas.

En sådan möjlighet erbjuds genom det s k alkolåset, en konstruktion som förhindrar att bilen startar om föraren har alkohol i blodet. Ett andningsprov avges för att startmotorn skall kunna fungera och starta bilmotorn. Är det alkohol i otillåten mängd i andningsprovet kommer inte bilen att kunna startas. Om fordonet startas av en person i nyktertillstånd och denne sedan förtär alkohol under färd skall alkolåset medföra en starkt förkortad resa. Med slumpvisa intervall skall föraren ställas inför kravet att lämna nya andningsprov.

Färre recidiv

Erfarenheter från USA talar till förmån för alkolås i jämförelse med åtgärder av kriminalrättslig och annan trafiksäkerhetsmässig natur. Framför allt har man jämfört alkolås med indragning av körkort, dvs förbud att över huvud taget föra motorfordon. En studie, grundad på 30 månaders uppföljning av personer i Ohio som har alkolås respektive som fått sitt körkort indraget, visade att återarrestering för trafikonykterhet var betydligt vanligare bland dem som förlo-

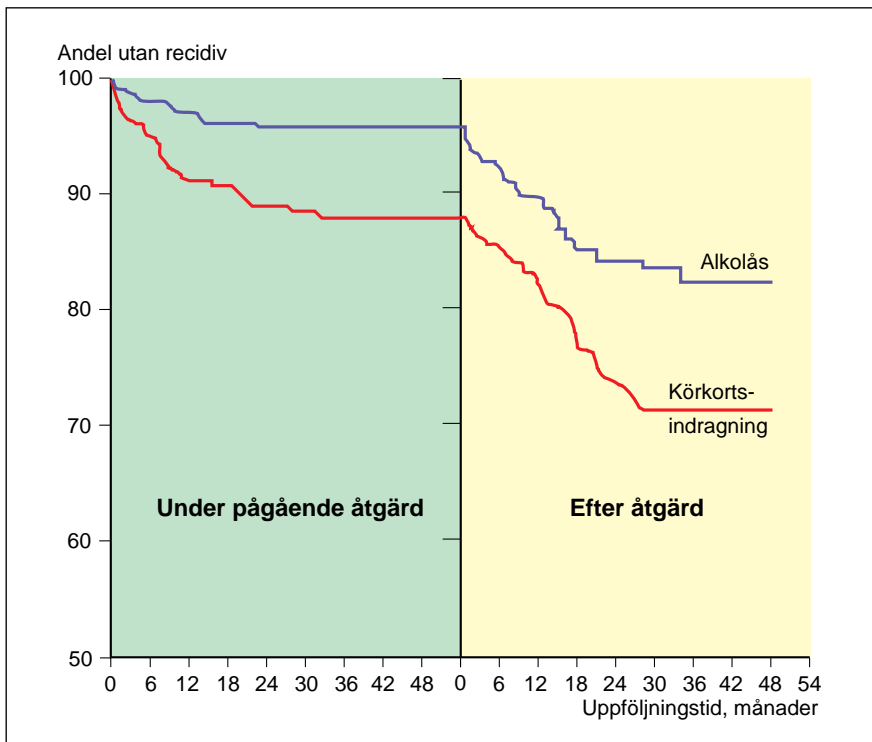
Figur 1 B. Ett andningsprov avges i alkolåsets inblåsningsdon.

rat körkortet, ca 10 procent, än bland dem som hade alkolås i bilarna, drygt 3 procent [1].

God tillförlitlighet

Alkolås finns i två olika huvudkonstruktioner. En grundas på halvledare, den andra på bränsleceller. Båda konstruktionerna har utvecklats till god tillförlitlighet med avseende på trafiksäkerhetseffekterna. Försvårade starter genom ångor från annat än etylalkohol kan under vissa omständigheter bli problem vad gäller alkolås. (Figur 1)

Normer för att upprätthålla tillförlitlighet och säkerhet hos alkolåskon-

Figur 2. Recidiv i rattfylleri (polisningripanden) i Ohio-projektet.

struktioner har publicerats i USA, Kanada och Australien.

Beteendeförändringen består hos de flesta

Som regel varar ett alkolåsprogram 24 månader. Utrustningen hyrs ut till en kostnad om ca 28 kronor per dag. När alkolåsutrustningen avlägsnas från bilen börjar en intressant period: Har personen ifråga ändrat sitt beteende varaktigt? Kommer han sluta att köra bil onykt? Samma frågor är tillämpliga för den som mist körkortet men återfått det efter sanktionsperioden.

I Ohio-projektet har även denna aspekt uppmärksammats. När fyra år förflutit efter det att alkolåset avlägsnats respektive körkortet återlämnats, hade totalt 17 procent från alkolåsgruppen och 30 procent från körkortgruppen arresterats på grund av trafiknykterhetsbrott. Trenderna avseende återarrestering var påfallande lika för de två grupperna (Figur 2). Detta är rimligt om materialen var urval från samma population, valda utan bias. Urvalsfrågan var emellertid problematisk; kontrollpersoner valdes genom individuell jämförelse med försökspersonerna, s k matching.

Kommer att användas i Sverige

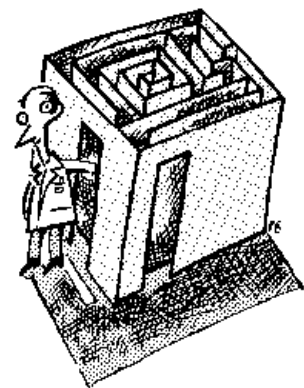
I slutet av 1980-talet importerades några enheter av de alkolås, som vid den tiden verkade mest tillförlitliga. Genom Hedemora Bilteknik AB, som arbetade knutet till skadeforskningen vid Umeå

universitet och Kungliga Tekniska högskolan, gjordes tekniska kontroller av funktionen, och alkolåsidén fördes fram vid seminarier och demonstrationer, bl a för riksdagsledamöter. Bland dessa fanns Karin Israelsson och Mats Odell, vilka bidrog till att riksdagen nu kan förväntas ställa sig positiv till en proposition där alkolåset finns med som medel till prevention och rehabilitering [2].

De svenska initiativen under 1990-talet resulterade i ett par rapporter – en nordisk och en internationell [3, 4]. Alkolås som medel för suicidprevention, genom begränsning av bilavgaser, har också uppmärksammats [5, 6].

Referenser

1. Morse B. Hamilton county drinking and driving study. *Crime and delinquency* 1992; 38: 131-7.
2. Lindau E. Ny lag tillåter försök med alkolås. Pressrelease för lagrådsremiss angående försök med villkorlig återkallelse av körkort. Stockholm: Kommunikationsdepartementet, 1997.
3. Thorson J. Alkolåset, en teknisk åtgärd mot rattfylleri. Oslo: Rapport till nordiska trafik-säkerhetsrådet, 1994.
4. Lindgren Å, Thorson J, Padow-Osterfoss J. Passive safety against drunk driving. In: Utzelmann HD et al, eds: *Alcohol, drugs and traffic safety – T92*. Cologne: Verlag TÜV, Rheinland, 1992.
5. Öström M, Thorson J, Eriksson A. Carbon monoxide suicide from car exhausts. *Soc Sci Med* 1996; 42: 447-51.
6. Thorson J. Medel, metoder och miljöer mot självmord. *Läkartidningen* 1997; 94: 1525-7.

**enligt
min
erfarenhet**

Läkartidningens serie 1990–1992 i särtryck

När konsensus saknas om hur läkaren bör behandla, spelar den beprövade erfarenheten stor roll. Det 48-sidiga häftet innehåller 32 korta, praktiskt inriktade artiklar med anknytning till vårdens vardag och vänder sig till alla kliniskt verksamma läkare. Förutom diagnostik med terapi speglas goda exempel på prevention, ledningsfrågor och administration.

Pris 55 kr. Vid 11–50 ex 50 kr, vid högre upplagor 47 kr/ex.

Beställ här:

..... exemplar av
Enligt min erfarenhet

Namn

Adress.....

Sändes till Läkartidningen,
Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet med
»Enligt min erfarenhet»

Beställning per fax:
08-20 76 19